

УДК 378.315.6

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ БАКАЛАВРІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Ці Сянбо

У статті розглядається проблема формування художньо-творчого потенціалу бакалаврів музичного мистецтва у нових умовах соціально-художньої реальності; висвітлено існуючі підходи щодо умов формування потенціалу особистості; конкретизовано педагогічні умови формування художньо-творчого потенціалу бакалаврів музичного мистецтва.

Ключові слова: нова соціально-художня реальність, педагогічні умови, художньо-творчий потенціал, бакалавр музичного мистецтва.

В статье рассматривается проблема формирования художественно-творческого потенциала бакалавров музыкального искусства в новых условиях социально-художественной реальности; освещены существующие подходы относительно условий формирования потенциала личности; конкретизированы педагогические условия формирования художественно-творческого потенциала бакалавров музыкального искусства.

Ключевые слова: новая социально-художественная реальность, педагогические условия, художественно-творческий потенциал, бакалавр музыкального искусства.

The author considers the problem of the formation of artistic creative potential of students pursuing a Bachelor of Arts in Music in the new conditions of sociocultural reality. Existing approaches to the conditions of personal potential formation are elucidated. Pedagogical conditions for the formation of artistic creative potential of undergraduate music students are specified.

Key words: new social and artistic reality, educational conditions, artistic creative potential, Bachelor of Arts in Music.

Постановка проблеми. Соціальні зміни, що відбуваються у нашій державі, актуалізують нові завдання у сфері мистецької освіти і зумовлюють необхідність пошуку нових підходів до реалізації цих завдань. Необхідність такого переосмислення ситуації в сучасній Україні обумовлена формуванням у межах соціально-культурної реальності нової соціально-художньої реальності, яка створює соціально-художній контекст мистецької освіти. Таким чином, підготовка бакалаврів музичного мистецтва повинна проводитися з урахуванням їх майбутньої діяльності в контексті особливостей художнього життя, які концентруються в рисах нової соціально-художньої реальності. Нова соціально-художня реальність формує стан суспільної художньої свідомості в особі всіх її суб'єктів та соціально-інституційне забезпечення її функціонування, становлення нових художніх напрямків, норм, цінностей, потреб, смаків, творчих методів, художніх поглядів та ідеалів (О. Семашко).

Навчальний процес вищого закладу мистецької освіти надає широкі можливості для формування особистісних професійних якостей бакалаврів музичного мистецтва, зокрема їх художньо-творчого потенціалу та ціннісного ставлення до художньо-творчої діяльності. Привертає увагу майже повна відсутність концептуально-методологічних підходів, що дозволяли б різнобічно дослідити дану проблему; мала кількість експериментальних робіт, які розкривають роль художньо-творчого потенціалу, його процесуальні характеристики, умови формування. Тому надзвичайно актуальною залишається проблема дослідження структури художньо-творчого потенціалу бакалаврів музичного мистецтва, окреслення механізмів його формування.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Проблема потенційних можливостей особистості та їх реалізації в діяльності розглядається в працях таких учених, як-от: Б. Ананьєв, Г. Балл, Л. Виготський, В. Давидов, Д. Ельконін, В. М'ясищев, Б. Теплов та ін.

Формуванню творчої особистості, її потенційних можливостей, здібностей, якостей, властивостей, характерних рис присвячені дослідження Д. Богоявленської, М. Лазарева, В. Моляко та інших.

Теоретичний пошук дозволяє зазначити, що в організації формування художньо-творчого потенціалу бакалаврів музичного мистецтва важливим є поняття цінності. На думку В. Бутенка, цінності являють собою об'єктивовану реальність, яка знаходить своє відображення як у матеріальній, так і духовній сферах. За твердженням автора, йдеться про надзвичайно важливий аспект активності людини, у результаті якої з'являються певні почуття, думки, уявлення, орієнтації, інтереси, потреби тощо. Усе це акумулюється на рівні свідомості людини, а згодом формалізується у предметах і результатах її діяльності і поведінки [2, с. 11–14].

Проблему ціннісного ставлення людини до навколишнього світу, до мистецтва підіймають сучасні вчені І. Бех, І. Зязюн, А. Зись, М. Каган, К. Левківський, Л. Левчук, Г. Падалка, О. Рудницька, Г. Шевченко та ін.

В. Воеводін, А. Зайцева, В. Лихварь, С. Олійник, О. Побірченко, С. Щеглова, Л. Яренчук та інші розкривають педагогічні умови як рушійні сили запуску внутрішньо-особистісних духовно-ціннісних джерел самовдосконалення студентів.

Мета даної статті полягає в аналізі існуючих підходів щодо умов формування потенціалу особистості та на його основі конкретизація педагогічних умов формування художньо-творчого потенціалу бакалаврів музичного мистецтва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ключовими у процесі формування художньо-творчого потенціалу бакалаврів музичного мистецтва є контекстний і компетентнісний підходи, де перший є концептуальною основою реалізації другого, що дозволяє розглядати педагогічні умови як часткову систему, що функціонує в структурі цілісного навчального процесу. У контексті нашого дослідження зазначимо, що мова йде про зовнішні та внутрішні умови, які свідомо створюються з метою забезпечення ефективності процесу формування художньо-творчого потенціалу бакалаврів музичного мистецтва.

Саме з метою розвитку творчого потенціалу особистості сучасні науковці (В. Загвязинський, І. Зязюн, Н. Кічук, В. Моляко, В. Рибалко, С. Сисоєва та ін.) висувають низку вимог, які включають: створення умов для прояву творчості; введення у навчальний процес евристичних програм, науково-дослідної роботи, рекомендацій; використання системи організації творчої діяльності, у тому числі і колективної, у позааудиторній роботі студентів.

В. Беліков, розкриваючи поняття "педагогічні умови", називає такі його ознаки: 1) сукупність зовнішніх об'єктів освітнього середовища, в певних відносинах з якими перебуває предмет дослідження; 2) сукупність внутрішніх особливостей (станів, якостей) предмета дослідження, від яких тією чи іншою мірою залежить вирішення проблеми; 3) сукупність зовнішніх об'єктів і внутрішніх особливостей, що визначає існування, функціонування і розвиток предмета дослідження (ефективне розв'язання поставленої проблеми) [1, с. 235].

На нашу думку, комплекс педагогічних умов формування художньо-творчого потенціалу бакалаврів музичного мистецтва повинен перш за все сприяти формуванню позитивних потреб і мотивів художньо-творчої діяльності. Для цього необхідно здійснювати такий педагогічний вплив на студентів, завдяки якому можна значно підвищити інтерес до музичного мистецтва, успішно впливати на формування потреби у творчості в цій сфері, посилити спрямованість процесу навчання на художньо-творче насичення виконавської підготовки. З таких позицій варто розглянути ряд досліджень, присвячених педагогічним умовам творчої самореалізації музикантів, становленню їх творчого потенціалу.

Так, В. Воеводін, досліджуючи проблеми становлення творчого потенціалу музикантів-виконавців, пропонує такі педагогічні умови: формування духовної атмосфери в студентському оркестровому колективі; етапність педагогічного впливу, що сприяє ефективному становленню потенціалу майбутніх музикантів-виконавців; застосування варіативних форм в організації поліаспектної музично-виконавської діяльності студентського оркестрового колективу з орієнтацією на становлення творчого потенціалу його учасників; організація діалогічної взаємодії між учасниками художньо-творчого процесу в оркестровому колективі, зорієнтованість оркестрового колективу на опанування широкого діапазону навчального репертуару, на поліаспектність художніх напрямків, жанрів, стильових систем, засобів художньої виразності [3, с. 12–13].

А. Зайцева розкриває педагогічні умови творчої самореалізації майбутніх учителів музики в процесі виконавської діяльності, які, за твердженням автора,

мають сприяти становленню індивідуальної "траєкторії" самореалізації кожного студента. Необхідно сказати, що вдалим є інтерпретація дослідницею творчої самореалізації майбутнього вчителя музики як процесу практичного втілення індивідуального творчого потенціалу студента, що детермінований сукупністю його уявлень про власні педагогічно-виконавські здібності, відображає міру можливостей актуалізації творчих потенцій студента під час цілеспрямованої фахової діяльності та орієнтується на гедоністичний результат втілення художньо-педагогічних задумів у музично-виховній роботі з учнями.

А. Зайцева виділяє такі педагогічні умови: організація навчально-виховного процесу на основі інтегрованого поєднання спрямованості студента на самореалізацію та свідомої саморегуляції його волевої сфери; забезпечення творчої взаємодії викладача зі студентами у процесі художньо-педагогічної інтерпретації музичних творів з урахуванням психологічних факторів; спонукання до самоорганізації творчих виконавських дій студентів та формування досвіду музично-педагогічного самоуправління; оволодіння інтегративними методами стимулювання творчого мислення у процесі застосування варіативних імпровізаційних завдань, що актуалізують фаховий досвід майбутніх учителів музики; спрямування рефлексивних дій студентів на гедоністично-творчий результат в організації концертно-виконавської просвітницької роботи зі школярами [4, с. 11–12].

Російська дослідниця С. Щеглова називає такі педагогічні умови функціонування моделі розвитку творчого потенціалу особистості студента: організація освітнього процесу на основі ідей і практик особистісно орієнтованого, проблемного і розвиваючого навчання, що забезпечують формування суб'єктно-творчої позиції студента на основі виявлення початкового рівня сформованості творчих здібностей студентів з метою подальшого їх розвитку; оволодіння прийомами творчої роботи і впровадження елементів евристичних завдань, спрямованих на підвищення творчої активності студентів, що орієнтують їх на створення нового, оригінального продукту в їх навчальній діяльності; застосування методів і прийомів, що стимулюють продуктивність мислення за рахунок розширення індивідуального досвіду творчої діяльності студентів, провідним з яких виступає метод моделювання проблемних ситуацій з опорою на міжпредметні зв'язки і створення системи завдань, у ході виконання яких застосовуються проблемні ситуації, процес вирішення яких сприяє розвитку нестандартного творчого мислення; педагогічне сприяння студентам у розв'язанні нестандартних завдань і поетапне їх залучення до науково-пошукової діяльності, яка стимулює формування первинного досвіду самостійного авторського вирішення наукових проблем; використання прийому рефлексивної педагогічної оцінки результату творчих зусиль студентів у режимі конструктивного аналізу як самоцінного продукту особистісного зростання [8, с. 7–8].

С. Олійник під психолого-педагогічними умовами формування музично-творчого потенціалу розуміє таку організацію навчально-виховного процесу, яка сприяє інтеграції музично-теоретичних знань, умінь і навичок у просторі музичного творення. Це індивідуально-творчий підхід до навчання, який забезпечує розкриття унікальної сутності особистості кожного студента відповідно до його потенційних можливостей; активізація пізнавального інтересу для мотивації музично-творчої діяльності; застосування музичного творення як різновиду проблемного навчання – пріоритетного у розвитку творчих здібностей [6, с. 10].

В. Лихвар, досліджуючи розвиток художньо-творчого потенціалу молодших школярів у процесі образотворчої діяльності, виділяє такі педагогічні умови: врахування вчителем особливостей, мети та завдань розвитку художньо-творчого потенціалу молодших школярів, а саме: виховання соціально-активної, естетично-розвиненої й творчої особистості, здатної до самореалізації художньо-творчого потенціалу; здійснення поетапного розвитку художньо-творчого потенціалу молодших школярів у процесі образотворчої діяльності; стимулювання в навчально-виховному процесі художньо-творчої активності учнів шляхом використання спеціально підібраних педагогічних засобів та врахування відповідних чинників соціокультурного середовища; комплексне методичне забезпечення навчально-виховного процесу розвитку художньо-творчого потенціалу молодших школярів [5, с. 9–10].

Ефективному розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін, на думку О. Побірченко, сприятимуть такі умови: стимулювання розвитку

творчого потенціалу особистості шляхом створення необхідного середовища; застосування ефективних методів і форм організації творчої діяльності; високий рівень розвитку творчого потенціалу особистості викладача вищого навчального закладу, його комунікативної та естетичної культури; проведення діагностики з виявлення рівнів сформованості творчого потенціалу особистості майбутніх учителів мистецьких дисциплін, що дозволяє отримати необхідні дані, на які слід опиратися у вирішенні даної проблеми і для прогнозування подальшої діяльності [7, с. 221–227].

Л. Яренчук окреслює наступні педагогічні умови продуктивного формування творчого потенціалу в майбутніх учителів технологій: актуалізація творчого потенціалу студентів у процесі вивчення фахових навчальних дисциплін; організація креативно-діалогового навчання, спрямованого на формування творчого потенціалу; педагогічно доцільне насичення процесу фахової підготовки інноваційними технологіями; стимулювання активності майбутнього вчителя технологій щодо вияву набутих умінь і навичок творчої роботи в процесі педагогічної практики [9, с. 6].

На основі проведеного аналізу можна окреслити наступний комплекс педагогічних умов формування художньо-творчого потенціалу бакалаврів музичного мистецтва: 1) послідовний характер процесу формування художньо-творчого потенціалу бакалаврів музичного мистецтва з поступовим накопиченням студентами досвіду художньо-творчої діяльності; 2) впровадження у процес виконавської підготовки системи навчально-творчих завдань; 3) опора системи навчально-творчих завдань на міждисциплінарну інтеграцію, збагачення досвіду художньо-творчої діяльності студентів; 4) інтенція процесу формування художньо-творчого потенціалу бакалаврів музичного мистецтва у режим саморозвитку.

Висновки. У підсумку можна зазначити, що формування художньо-творчого потенціалу бакалаврів музичного мистецтва є багатоаспектним процесом, який передбачає актуалізацію і розгортання його компонентів, а також задає спрямованість художньо-творчому розвитку студентів у цілому. Ефективність даного процесу залежить від реалізації педагогічних умов, що сприяють художньо-творчому розвитку особистості студента.

Література

1. Беликов В. А. Философия образования личности: Деятельностный аспект : монографія / В. А. Беликов. – М. : Гуманитарный издат. центр "ВЛАДОС", 2004. – 357 с.
2. Бутенко В. Культурологічні засади духовного становлення особистості / В. Бутенко // Гуманізація навчально-виховного процесу : збірник наукових праць / за заг. ред. проф. В. І. Сипченка. – Слов'янськ : Видавничий центр СДПУ, 2003. – 314 с.
3. Воеводін В. В. Педагогічні умови становлення творчого потенціалу майбутніх музикантів-виконавців в оркестровому класі : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13. 00. 02 / Воеводін В'ячеслав Васильович ; Київський національний ун-т культури і мистецтв. – К., 2007. – 19 с.
4. Зайцева А. В. Педагогічні умови творчої самореалізації майбутніх учителів музики в процесі виконавської діяльності : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.02 / Зайцева А. В. ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 2007. – 21 с.
5. Лихвар В. Д. Розвиток художньо-творчого потенціалу молодших школярів у процесі образотворчої діяльності : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.07 / Лихвар Володимир Дмитрович ; Херсонський держ. ун-т. – Херсон, 2003. – 22 с.
6. Олійник С. В. Формування музично-творчого потенціалу майбутнього вчителя початкових класів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13. 00. 02 / Олійник Світлана Василівна ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – Київ, 2005. – 17 с.
7. Побірченко О. Розвиток творчого потенціалу в майбутніх учителів мистецьких дисциплін / О. Побірченко // Проблеми підготовки сучасного вчителя. – 2013. – № 8 (Ч. 1) – С. 221–227.
8. Щеглова С. Н. Педагогические условия развития творческого потенциала студентов младших курсов педагогического ВУЗа : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01 / Щеглова Светлана Николаевна ; Московский гуманитарный университет. – М., 2006. – 20 с.
9. Яренчук Л. Г. Формування творчого потенціалу майбутніх учителів технологій у процесі фахової підготовки : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 / Яренчук Людмила Георгіївна ; Держ. закл. "Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського". – Одеса, 2012. – 20 с.